

STORTINGET

Innst. 402 S

(2018–2019)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:143 S (2018–2019)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken og Karin Andersen om å legge til rette for rettsforfølging av mistenkte krigsforbrytere i Syria/Irak

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen bidra til at personer med norsk statsborgerskap som kan mistenkes for krigsforbrytelser, eller medvirkning til krigsforbrytelser, i Syria/Irak, blir identifisert.
2. Stortinget ber regjeringen legge til rette for oppfølging av anmodningen fra FNs regionale koordinator om at mistenkte krigsforbrytere skal straffeforfølges i de respektive land hvor de har tilhørende statsborgerskap.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at påtalemyndighetene har tilstrekkelige ressurser til å prioritere en rettsforfølgelse av norske statsborgere som er mistenkt for krigsforbrytelser i Syria/Irak.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslaget.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Jan Bøhler, lederen Lene Vågslid og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre,

Ingunn Foss, Peter Frølich og Frida Melvær, fra Fremskrittspartiet, Himanshu Gulati og Solveig Horne, fra Senterpartiet, Geir Inge Lien og Emilie Enger Mehl, og fra Sosialistisk Venstreparti, Petter Eide, viser til Dokument 8:143 S (2018–2019) Representantforslag om å legge til rette for rettsforfølging av mistenkte krigsforbrytere i Syria/Irak. Det registreres at det som bakgrunn for forslaget blant annet vises til at et grunnleggende folkerettslig prinsipp er at det finnes forbrytelser av en så alvorlig karakter at alle verdens stater har et ansvar for å bidra til straffeforfølging. For slike forbrytelser har nasjonale domstoler universell jurisdiksjon, noe som innebærer at jurisdiksjon utelukkende er basert på forbrytelsens alvorlige karakter. Komiteen merker seg at forslagsstillerne viser til at det er enighet om at dette omfatter forbrytelser som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og tortur.

Komiteen merker seg videre at forslagsstillerne viser til at det i en rapport fra FN tidligere i 2019 ble anslått at mellom 20 000 og 30 000 IS-krigere fortsatt er igjen i Irak og Syria etter krigshandlingene de siste årene. Ifølge PST befinner det seg rundt 60 nordmenn i Syria og Irak som har status som fremmedkrigere, men deres status og oppholdssted er ikke avklart.

Komiteen viser til at det er klare indikasjoner på at personer med IS-tilknytning har begått krigsforbrytelser. Flere kan være mistenkte for ikke å respektere det mest grunnleggende prinsipp i krigens folkerett, nemlig skillet mellom sivile og stridende, og IS-krigere mistenkes for å stå bak angrep og drap på sivile, utenomrettslige henrettelser, tortur og ulovlig fengsling.

Komiteen registrerer at forslagsstillerne viser til at regjeringen har vært tydelig på at den ikke vil iverk-

sette en aktiv prosess for å forfølge norske statsborgere som er mistenkte for krigsforbrytelser i Syria og Irak, men kun vil straffeforfølge dem som på egen måte kommer seg til Norge. Komiteen registrerer videre at forslagsstillerne viser til at målet med en norsk aktiv straffeforfølgning er å få forfulgt mistenkte krigsforbrytere som ellers ville gått fri.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet, viser til statsrådens svarbrev til justiskomiteen med vurderinger av forslagene, datert 23. mai 2019 (vedlagt). Statsråden presiserer at det er en grunnholdning for Norge og regjeringen å bekjempe straffefrihet for grove internasjonale forbrytelser som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger, og at identifikasjon av personer som kan mistenkes for slike forbrytelser i Syria og Irak, skjer i et samarbeid både nasjonalt og internasjonalt, mellom politiorganisasjoner og etterretnings- og sikkerhetsorganisasjoner. Flertallet merker seg at statsråden viser til at Norge også ut over dette støtter to mekanismer som FN har opprettet til å innhente bevis og bistå ved etterforskning av de mest alvorlige internasjonale forbrytelser begått i Syria og Irak.

Flertallet registrerer at det fortsatt finnes fremmedkrigere tilknyttet Norge i Syria/Irak, og at PST opplyser at 60 pst. av de vel 100 fremmedkrigerne med norsk tilknytning som har reist til Syria/Irak, er norske statsborgere. Statsråden presiserer at det er stor usikkerhet om hvorvidt flere av fremmedkrigerne som fortsatt er i konfliktområdene, er drept eller tatt til fange, og antall fremmedkrigere som er norske statsborgere og som fremdeles befinner seg i området, er derfor usikkert.

Flertallet viser til at norske borgere som har sluttet seg til ISIL, og som kommer til Norge, uansett vil kunne bli straffeforfølgt i Norge, og statsråden presiserer at det norske straffesystemet gir et godt rammeverk for å kunne straffeforfølge norske borgere som enten har støttet ISIL eller vært delaktig i de massive overgrepene som har funnet sted i Syria og Irak. Flertallet viser videre til at personer som har deltatt i en terrororganisasjon, blant annet kan straffes etter straffeloven § 136 a, uavhengig av om vedkommende har utført eller medvirket til konkrete overgrep. Denne bestemmelsen er utformet slik at den skal ramme et bredt spekter av handlinger som er egnet til å støtte opprettholdelsen av en terrororganisasjon, og flere personer har allerede blitt domfelt etter denne bestemmelsen i norske domstoler etter forhold begått i Syria/Irak. Statsråden presiserer i sitt svarbrev at dersom en person også har vært delaktig i konkrete overgrep, vil også andre bestemmelser i straffeloven være aktuelle.

Flertallet viser også til straffeloven § 145 og lovendringen fra 2016, som gjør det mulig med 6 års straf-

feramme å straffe de som på rettsstridig måte deltar i militær virksomhet i en væpnet konflikt i utlandet, med mindre de deltar på vegne av en statlig styrke.

Flertallet merker seg at statsråden presiserer at trusselen fra ISIL og enkeltpersoner ikke er over, og at politiet har en alminnelig plikt til å hindre nye lovbrudd og derfor har oppmerksomhet mot personer som gir grunn til bekymring. Dette gjelder også personer som har deltatt i ISILs virksomhet i Syria/Irak, og PST har per i dag etterlyst internasjonalt 13 norske fremmedkrigere i Syria/Irak for pågripelse. Kripos innhenter informasjon om eventuelle krigsforbrytelser begått av fremmedkrigere, og samarbeider med blant annet PST i oppfølgingen av opplysninger.

Flertallet viser til at statsråden mener at de forhold det tas til orde for i forslaget punkt 1, allerede er ivaretatt i dag.

Flertallet viser videre til at man i forslaget punkt 2 ber regjeringen om å legge til rette for oppfølging av anmodningen fra FNs regionale koordinator om at mistenkte krigsforbrytere skal straffeforfølges i de respektive land hvor de har tilhørende statsborgerskap. Flertallet merker seg at statsråden viser til at et grunnleggende prinsipp innenfor internasjonal strafferett er at nasjonale jurisdiksjoner har hovedansvaret for å gjennomføre straffeforfølgning. Utgangspunktet er at en stat har rett til å straffeforfølge og dømme for lovbrudd som er begått på sitt territorium, noe som blant annet kan ha etterforskningsmessige, bevismessige og ressursmessige fordeler. Flertallet merker seg videre at statsråden presiserer at regjeringen er opptatt av å kunne straffeforfølge norske borgere i Norge, og at det norske straffesystemet har flere straffebestemmelser som gir adgang til dette. Disse straffebestemmelsene er i samsvar med pålegg fra FNs sikkerhetsråd som ledd i den internasjonale bekjempelsen av terror. Flertallet registrerer videre at regjeringen har vært tydelige på at fremmedkrigere som kommer til Norge, vil kunne bli etterforsket og straffeforfølgt her, men at Norge ikke har en folkerettslig plikt til aktivt å hente hjem norske fremmedkrigere fra utlandet.

Flertallet viser til at statsråden mener det er å foretrekke at IS-krigere blir straffeforfølgt i det landet de har begått de kriminelle handlingene.

Flertallet viser videre til at man i forslaget punkt 3 ber regjeringen sikre at påtalemyndigheten har tilstrekkelige ressurser til å prioritere en rettsforfølgelse av norske statsborgere som er mistenkt for krigsforbrytelser i Syria/Irak. Flertallet registrerer at statsråden viser til at det er en prioritert oppgave for politi- og påtalemyndigheten å etterforske og iverksette alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytelser, og at disse prioriteringene følger både av Prop. 1 S (2018–2019), Justis- og beredskapsdepartementets tildelingsbrev til Riksadvokaten, PST, Politidirektoratet og av Riksadvokatens mål-

og prioriteringsrundskriv for 2019. Flertallet viser til at statsråden på denne bakgrunn presiserer at de forhold forslaget punkt 3 tar til orde for, allerede er ivare tatt i dag.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet, merker seg de internasjonale initiativ som er i gang knyttet til et mulig internasjonalt tribunal for å kunne stille fremmedkrigere som har kjempet for IS og andre terrorgrupper i Syria og Irak, til ansvar.

Dette flertallet vil også vise til Stortingets vedtak ved behandlingen av Prop. 100 L (2018–2019) Endringer i straffeloven mv. (terrorrelaterte folkerettslige forpliktelser m.m.), hvor det blant annet ble vedtatt nye lovhjemler for å straffe personer som foretar reiser for å begå, planlegge eller forberede terrorrelaterte handlinger.

Dette flertallet mener at norske myndigheter aktivt må arbeide for å finne en internasjonal løsning for å håndtere situasjonen med norske borgere som har hatt tilknytning til IS, og som kan mistenkes for å ha begått krigsforbrytelser. Problemstillingen angår en rekke land som befinner seg i tilsvarende situasjon som Norge, og ikke minst de landene flyktninger og tidligere krigere nå oppholder seg i, for eksempel kurdiske myndigheter som står oppe i en uhåndterlig situasjon.

Dette flertallet viser til at utviklingen de siste dagene avdekker hvor utfordrende situasjonen er. Foreldreløse barn har blitt hentet ut av norske myndigheter, og det er avholdt møter om en internasjonal straffeprosess i Sverige. Slik dette flertallet ser det, viser dette at muligheten for å få til internasjonale løsninger ikke er lukket slik forslagsstillerne hevder, men fortsatt kan realiseres. Det mener dette flertallet er godt nytt, og oppfatter at også forslagsstillerne ønsker straffeforfølgelse der krigsforbrytelsene har skjedd, all den tid de ikke ønsker overføring av krigsforbrytere som allerede er i en rettsprosess.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet vil understreke at internasjonale løsninger for håndtering av krigsforbrytere ikke bare er et alternativ som vi må støtte opp om, men at regjeringen aktivt må gi sitt bidrag for å få dette til. For disse medlemmer er det en selvfølge hvis straffeforfølgelse av krigsforbrytere er det viktigste. Disse medlemmer mener man aktivt også skal søke å finne omforente løsninger med kurdiske og andre berørte myndigheter.

Slik disse medlemmer ser det, tilsier dynamikken i saken at det ikke trekkes for bastante konklusjoner ut over å slå fast at det må være en målsetting for norske myndigheter at norske borgere som er mistenkt for å ha begått krigsforbrytelser, straffeforfølges. Videre vil disse medlemmer understreke at det er en selvfølge at

Norge følger opp sine folkerettslige forpliktelser. Norske borgere som har hatt tilknytning til IS, og som kommer tilbake til Norge, skal straffeforfølges i henhold til norsk lov.

Disse medlemmer vil vise til PSTs trusselvurdering for 2019, hvor det blant annet kommer frem følgende:

«Til tross for at ISILs evne til å inspirere er svekket, opplever enkelte europeiske land fortsatt en betydelig terrortrussel og en viss økning i antall radikalisererte. Dette gjelder særlig land som har en historikk med store ekstreme islamistiske miljøer, og der gamle miljøer og nettverk fortsatt er aktive. I 2019 vil dessuten mange fremmedkrigere og andre terror-dømte bli løslatt fra fengsel i Europa. Flere av disse har operativ erfaring fra konfliktområder, og mange vil fortsatt være radikalisererte. Disse forventes derfor å påvirke trusselbildet i Europa negativt i de nærmeste årene.»

Disse medlemmer vil vise til Dokument 8:86 S (2014–2015), som ble fremmet i april 2015 av representantene Hadia Tajik, Jorodd Asphjell, Lene Vågslid, Knut Storberget og Kari Henriksen fra Arbeiderpartiet. Disse medlemmer vil understreke viktigheten av dette forslaget punkt 7, og forslag 2, som dessverre ikke fikk flertall i Stortinget i 2015. Disse medlemmer mener det bør gjøres en erfaringsoppsummering av de utfordringene personer dømt for ideologisk terrorisme medfører for innsatte, ansatte og innsattes rettigheter og muligheter for å delta i endringsopplegg. Disse medlemmer viser til forslaget del som omtaler dette:

«Innsatte dømt for ideologisk terrorisme

Ideologisk baserte terrorhandlinger er utført på norsk jord. Man kan anta at det i framtiden vil bli flere som dømmes for dette, enten terroren er begått i Norge, eller norske statsborgere har begått slik terror på utenlandsk jord, og skal sone i Norge. Det er vanskelig å regulere ideologi, tro og overbevisning ut fra menneskerettslige prinsipper – det er tross alt innenfor straffeloven å ha ekstreme meninger, det er handlingene man skal dømmes for. Det reiser juridiske og etiske problemstillinger knyttet til strafferegime for slike forbrytelser. Terroristenes våpen er også ord og kommunikasjon. Det stiller samfunnet overfor utfordringer knyttet til hvilke begrensninger man skal kunne sette, dersom de fra fengsel kommuniserer på en måte som kan være i grenseland mellom å oppfordre til terror eller ytre seg fritt, slik Norges forpliktelser i henhold til menneskerettene og ytringsfriheten krever. Noen innsatte kan også være utfordrende for miljøet i fengslene fordi man kan mistenke rekruttering blant medinnsatte. For ansatte kan utfordringene være knyttet til hva som skal eller kan kontrolleres og hvilke begrensninger som skal iverksettes. Det må ikke være tvil om at normalitets- og menneskerettsprinsipper skal være styrende også her, men det kan være nødvendig med en bredere oversikt over hvilke utfordringer man står overfor når det gjelder ideologisk generert terror og soning.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener

det fremdeles er viktig å gjennomføre en slik erfarings-evaluering som beskrevet i forslaget og Innst. 321 S (2014–2015), og fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen foreta en oppsummering av erfaringene med soningsutfordringer knyttet til innsatte dømt for ideologisk terrorisme, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med resultatene av gjennomgangen.»

Komiteens medlemmer fra Senterpartiet understreker at krigsforbrytelser, terror og andre alvorlige straffbare handlinger må bekjempes effektivt. Disse medlemmer viser til at effektiv straffeforfølgning av mistenkte krigsforbrytere i Syria og Irak som er norske statsborgere, er viktig for Senterpartiet, og vurderinger knyttet til dette må gjøres fortløpende i tiden fremover. Disse medlemmer merker seg arbeidet regjeringen og utenriksstjenesten har gjort hittil i disse sakene, og viser til at situasjonen følges tett. Disse medlemmer viser til at Senterpartiet imøteser videre vurderinger av hvorvidt et internasjonalt tribunal kan være et effektivt og rettsikkert tiltak for å stille krigs- og terrorforbrytere i Syria og Irak til ansvar. Disse medlemmer viser også til at Stortinget nylig vedtok nye lovhjemler for å ramme terrorvirksomhet, jf. Prop. 100 L (2018–2019) Endringer i straffeloven mv. (terrorrelaterte folkerettslige forpliktelser m.m.).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener det er viktig at også kriminalomsorgen er forberedt på hvordan man skal håndtere potensielle krigsforbrytere og hjemvendte fremmedkrigere fra Syria og Irak.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til at regjeringen legger opp til et «frivillighetsprinsipp» når det gjelder straffeforfølgning av mistenkte norske krigsforbrytere. Både statsminister, utenriksminister og justis- og innvandringsminister har vært tydelige på at de ikke vil iverksette en aktiv prosess for å forfølge norske statsborgere som er mistenkt for krigsforbrytelser, i Syria og Irak, men kun vil straffefølge de som frivillig kommer til Norge. Dette medlem mener dette svekker et av rettsstatens grunnleggende prinsipper om at mistenkte kriminelle skal straffefølges. Det skal ikke være frivillig å bli straffefølgt. Dette medlem understreker at dersom mistenkte krigsforbrytere med norsk statsborgerskap ikke blir rettsforfulgt i Norge, vil det kunne bety at de går fri.

Dette medlem mener PST opptrer prinsipielt og riktig når de har etterlyst fremmedkrigere som kan ha begått krigsforbrytelser, med sikte på pågrep og overføring til Norge. Dette medlem mener det da framstår lite prinsipielt av regjeringen samtidig å gi ty-

delige signaler om at de ikke ønsker å bidra til at mistenkte norske krigsforbrytere blir overført til Norge og straffefølgt her. Dette medlem mener regjeringens signal er uheldig, all den tid vi har en uavhengig påtalemyndighet i Norge.

Dette medlem understreker viktigheten av at det internasjonale samfunn engasjerer seg i å etablere internasjonale rettsoppgjør i etterkant av alle kriger. Dette kan gjøres ved å henvise til Den internasjonale straffedomstolen (ICC), eller ved å etablere internasjonale krigsribunaler. Ved slik rettsforfølgning skal mulige krigsforbrytelser fra alle deltagende parter i krigen etterforskes og eventuelt dømmes. Det er ikke sannsynlig at det i etterkant av ISIL sin krigføring vil etableres et internasjonalt rettstribunal for å straffefølge aktører mistenkt for krigsforbrytelser i forbindelse med krigføringen i Syria og Irak de siste årene. Et slikt tribunal må nedsettes av FNs sikkerhetsråd, men fordi vetomaktene USA og Russland begge har vært involvert i krigføringen, vil disse landene høyst sannsynligvis nedlegge veto mot et slikt forslag. Dette bekreftes av utenriksminister Ine Eriksen Søreide i svar på skriftlig spørsmål fra Sosialistisk Venstreparti, datert 18. mars 2019:

«Norges posisjon har over tid vært at FNs sikkerhetsråd bør henvise situasjonen i Syria til Den internasjonale straffedomstolen (ICC). Kravet om en henvisning til ICC blokkeres av Russland og Kina.»

Dette medlem viser til at regjeringen primært ønsker at straffeforfølgning skal skje der forbrytelsen har skjedd, og at Norge har støttet to mekanismer som FN har opprettet for å innhente bevis og bistå ved etterforskning. Dette medlem er tilfreds med at Norge har bidratt med 8,4 mill. kroner til deres arbeid. I tillegg har Norge siden 2016 gitt økonomisk støtte til organisasjonen Commission for International Justice and Accountability (CIJA), som samler bevis blant annet for ISILs overgrep i Irak og Syria. Dette medlem støtter disse prosessene, men understreker at slike prosesser også vil være svært kompliserte, fordi Norge vil ha vanskeligheter med å få garanti for at domstolene i Irak og Syria følger internasjonale standarder med hensyn til rettsikkerhet. Dette medlem mener derfor at disse prosessene gir liten garanti for at norske mistenkte krigsforbrytere vil straffefølges. Dette medlem mener at den norske støtten til disse prosessene ikke kan brukes for å unndra seg et selvstendig norsk ansvar med sikte på en norsk prosess for straffeforfølgning.

Dette medlem viser til at muligheten for internasjonal straffeforfølgning er svært lite sannsynlig, og at nasjonal straffeforfølgning i Syria og Irak også er heftet med mye usikkerhet, både med hensyn til etterforskningskapasitet og rettsikkerhet. Dette medlem mener derfor at den eneste sikre muligheten for å forhindre at mistenkte krigsforbrytere med norsk statsborgerskap

skal gå fri, er at Norge selv tar ansvaret for straffeforfølgning av disse. Dette medlem viser også til FNs humanitære regionale koordinator Panos Moutziz' uttalelse i Dagsrevyen 19. april 2019 om at hvert enkelt medlemsland i FN bør iverksette prosesser for å straffeforfølge mistenkte fremmedkrigere, i sine respektive land.

Dette medlem mener derfor at den norske påtalemyndigheten, herunder også politiet og enheten i Kripos som er ansvarlig for etterforskning av krigsforbrytelser, må forberede seg på et rettsoppgjør mot norske ISIL-medlemmer og andre personer som kommer tilbake til Norge etter å ha deltatt i væpnet konflikt i Syria og Irak. Norge vedtok i 2008 egne straffebestemmelser om krigsforbrytelser, folkemord og forbrytelser mot menneskeheten. Det har imidlertid vært få saker for norske domstoler hvor personer har blitt dømt etter disse straffebestemmelsene. Dette medlem vil understreke at å etterforske og straffeforfølge mistenkte personer som har deltatt i væpnet konflikt for krigsforbrytelser eller folkemord, er ressurskrevende og vanskeligere å bevise enn at man har deltatt i en terrororganisasjon. Det er derfor svært viktig at påtalemyndigheten, politiet og Kripos har tilstrekkelige ressurser til å kjøre slike prosesser, slik at man ikke utelukkende vurderer fremmedkrigernes forbrytelser etter de norske straffebestemmelsene om terror.

På denne bakgrunn fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen bidra til at personer med norsk statsborgerskap som kan mistenkes for krigsforbrytelser, eller medvirkning til krigsforbrytelser, i Syria/Irak, blir identifisert.»

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for oppfølging av anmodningen fra FNs regionale koordinator om at mistenkte krigsforbrytere skal straffeforfølges i de respektive land hvor de har tilhørende statsborgerskap.»

«Stortinget ber regjeringen sikre at påtalemyndighetene har tilstrekkelige ressurser til å prioritere en rettsforfølgelse av norske statsborgere som er mistenkt for krigsforbrytelser i Syria/Irak.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen foreta en oppsummering av erfaringene med soningsutfordringer knyttet til innsatte dømt for ideologisk terrorisme, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med resultatene av gjennomgangen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen bidra til at personer med norsk statsborgerskap som kan mistenkes for krigsforbrytelser, eller medvirkning til krigsforbrytelser, i Syria/Irak, blir identifisert.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen legge til rette for oppfølging av anmodningen fra FNs regionale koordinator om at mistenkte krigsforbrytere skal straffeforfølges i de respektive land hvor de har tilhørende statsborgerskap.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen sikre at påtalemyndighetene har tilstrekkelige ressurser til å prioritere en rettsforfølgelse av norske statsborgere som er mistenkt for krigsforbrytelser i Syria/Irak.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet og Senterpartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:143 S (2018–2019) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken og Karin Andersen om å legge til rette for rettsforfølgelse av mistenkte krigsforbrytere i Syria/Irak – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 11. juni 2019

Lene Vågslid

leder

Himanshu Gulati

ordfører

VEDLEGG**Brev fra Justis- og beredskapsdepartementet v/statsråd Jøran Kallmyr til justiskomiteen, datert 23. mai 2019****Dokument 8:143 S (2018-2019) Representantforslag om å legge til rette for rettsforfølgning av mistenkte forbrytere i Syria/Irak**

Jeg viser til brev 7. mai 2019, hvor Justiskomiteen ber om Justis- og beredskapsdepartementets uttalelse i forbindelse med at følgende sak er til behandling:

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Petter Eide, Audun Lysbakken og Karin Andersen om å legge til rette for rettsforfølgning av mistenkte krigsforbrytere i Syria/Irak.

Uttalelsen til forslag 2 er utarbeidet i samråd med Utenriksdepartementet.

Forslag 1. Stortinget ber regjeringen bidra til at personer med norsk statsborgerskap som kan mistenkes for krigsforbrytelser, eller medvirkning til krigsforbrytelser, i Syria/Irak, blir identifisert.

Det er en grunnholdning for Norge og regjeringen å bekjempe straffrihet for grove internasjonale forbrytelser som folkemord, forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og terrorhandlinger. Identifikasjon av personer som kan mistenkes for forbrytelser i Syria eller Irak skjer i et samarbeid både nasjonalt og internasjonalt, mellom politiorganisasjoner og etterretnings- og sikkerhetsorganisasjoner. Ut over dette støtter Norge to mekanismer som FN har opprettet til å innhente bevis og bistå ved etterforskning av de mest alvorlige internasjonale forbrytelser begått i Syria og Irak.

Som anført i representantforslaget, befinner det seg fortsatt noen fremmedkrigere tilknyttet Norge i Syria og/eller Irak. PST opplyser at 60 pst. av de drøyt 100 fremmedkrigerne med norsk tilknytning som har reist til Syria/Irak er norske statsborgere. Det er stor usikkerhet om hvorvidt flere av fremmedkrigerne som fortsatt er i konfliktområdet er drept eller tatt til fange. Antallet fremmedkrigere som er norske statsborgere og som fremdeles befinner seg i området er derfor usikkert.

Norske borgere som har sluttet seg til ISIL og som kommer til Norge vil uansett kunne bli straffeforfulgt i Norge. Det norske straffesystemet gir et godt rammeverk for å kunne straffefølge norske borgere som enten har støttet ISIL eller vært delaktige i de massive overgrepene som har funnet sted i Syria og Irak. Blant annet kan personer som har deltatt i en terrororganisasjon straffes etter straffeloven § 136 a, uavhengig av om vedkommende har utført eller medvirket til konkrete overgrep. Bestemmelsen er utformet slik at den skal ramme et bredt spekter av handlinger som er egnet til å støtte opprettholdelsen av en terrororganisasjon. Det er alle-

rede flere personer som har blitt domfelt etter denne bestemmelsen av norske domstoler på bakgrunn av forhold begått i Syria/Irak. Dersom en person har vært delaktig i konkrete overgrep, vil også andre bestemmelser i straffeloven kunne være aktuelle.

Det er opp til påtalemyndigheten i hvert enkelt tilfelle å vurdere om det er grunnlag for å innlede etterforskning mot fremmedkrigere, og hvilke straffebud det eventuelt kan tas ut tiltale for. Dette gjelder i tillegg til terrorrelaterte lovbrudd krigsforbrytelser, folkemord og andre svært alvorlige lovbrudd der norske myndigheter har jurisdiksjon, selv om overtredelsen er begått i utlandet.

Trusselen fra ISIL og enkeltpersoner med ISIL-tilknytning er ikke over. Politiet har en alminnelig plikt til å hindre nye lovbrudd, og har derfor oppmerksomhet mot personer som gir grunn til bekymring. Dette gjelder også personer som har deltatt i ISILs virksomhet i Syria/Irak. Politiets sikkerhetstjeneste (PS1) har per i dag etterlyst internasjonalt 13 norske fremmedkrigere i Syria/Irak for pågrepelse. Kripos innhenter informasjon om eventuelle krigsforbrytelser begått av fremmedkrigere, og samarbeider med blant annet PST i oppfølgingen av opplysninger.

Forslag 2. Stortinget ber regjeringen legge til rette for oppfølging av anmodningen fra FN's regionale koordinator om at mistenkte krigsforbrytere skal straffefølges i de respektive land hvor de har tilhørende statsborgerskap.

Jeg har notert meg uttalelser fra ulike FN-organisasjoner og personer oppnevnt til FN's oppdrag, herunder uttalelsen fra FN's humanitære regionale koordinator Panos Mountains som det vises til i bakgrunnen til representantenes forslag og forslaget punkt 2.

Et grunnleggende prinsipp innenfor internasjonal strafferett er at nasjonale jurisdiksjoner har hovedansvaret for å gjennomføre straffefølgning. Utgangspunktet er at en stat har rett til å straffefølge og dømme for lovbrudd begått på sitt territorium. Dette kan bl.a. ha etterforskningsmessige, bevismessige og ressursmessige fordeler.

Samtidig er regjeringen, som det fremgår av ovennevnte svar til forslag 1, opptatt av å kunne straffefølge norske borgere i Norge, og vi har flere straffebestemmelser for dette. Disse er i samsvar med pålegg fra FN's sikkerhetsråd som ledd i den internasjonale bekjempelsen av terror. Regjeringen har vært tydelige på at fremmedkrigere som kommer til Norge vil kunne bli etter-

forsket og straffeforfulgt her. Norge har i midlertid ingen folkerettslig plikt til aktivt å hente hjem norske fremmedkrigere fra utlandet.

Forslag 3. Stortinget ber regjeringen sikre at påtalemyndighetene har tilstrekkelige ressurser til å prioritere en rettsforfølgelse av norske statsborgere som er mistenkt for krigsforbrytelser i Syria/Irak.

Det er en prioritert oppgave for politi- og påtalemyndigheten å etterforske og irettføre alvorlig kriminalitet, herunder krigsforbrytelser. Prioriteringen av alvorlig kriminalitet følger både av Prop. 1 S (2018-2019), Justis- og beredskapsdepartementets tildelingsbrev til riksadvokaten, Politiets sikkerhetstjeneste, Politidirektoratet, og av riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv for 2019.

Avslutning

Som jeg har redegjort for ovenfor kan jeg fullt ut slutte meg til forslagsstillernes ønske om en effektiv bekjempelse av krigsforbrytelser, terror og andre alvorlige straffbare handlinger. Jeg kan imidlertid ikke støtte forslag nr. 1 og 3 som er fremmet, da jeg mener at de forhold som forslagsstillerne peker på allerede blir ivaretatt i dag. Når det gjelder forslag nr. 2 betyr forslaget at Norge aktivt skal hente hjem IS krigere. Som jeg har vist til i mitt svar, er det å foretrekke at IS krigere blir straffeforfulgt i det landet de har begått de kriminelle handlingene.

